

De sønderjyske Piger ...

*Billeder fra steder og af ting, der er efterdønninger af slaget ved Dybbøl i 1864
- således som jeg har oplevet dem, gravet dem frem og kombineret dem.*

Bøffelkobbøl 4 i Dybbøl - dec. 2023

*De vog dem; vi grov dem
en Grav i vor Have,
lagde dem ved Siden af den alfar Vej;
alle vore Blomster skal smykke deres Grave
sønderjyske Piger, I forglemme det ej!
Hvem gemmer vi vel ellers vore Kranse til!
Søster, hvad er det du siger?
Lad Fjenden plukke Blomster derude hvor han vil:
Nælder hos de sønderjyske Piger.*

*De ligger og lytter
i Jorden dernede,
lytter til hvert Fodtrin paa den alfar Vej,
lytter, o paa Landsmaal en Læbe vil bede:
Sønderjyske Piger, I forglemme dem ej!
Og skulde vi vel have saa glemsomt et Sind;
Søster, hvad er det du siger?
De Døde har vi tegnet os i Hjerterne ind;
de bor hos de sønderjyske Piger.*

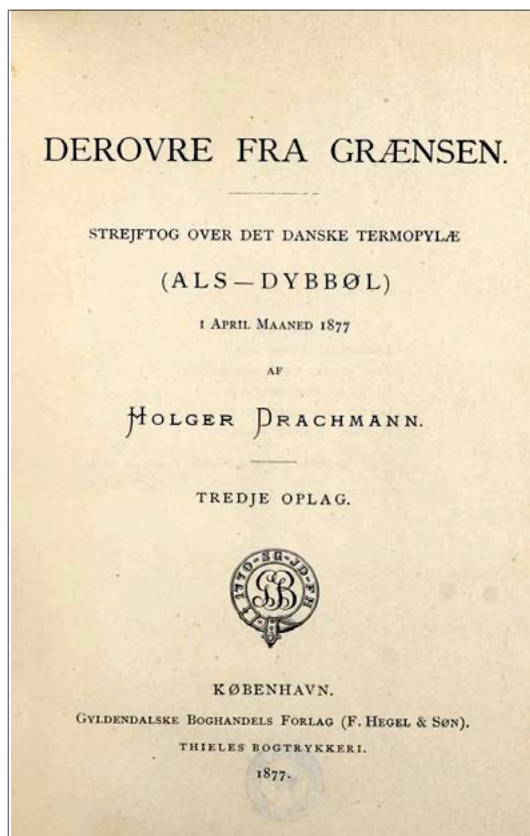
*Men ak, de kan ængstes; thi Tiden hennrinder,
jævnende, som Støvet langs den Alfarvej.
Fjenden vil sig fæste de blegnende Kinder,
sønderjyske Piger, I forglemmer jer ej!
Nej, heller' vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter, hvad vi siger!
Lad Tøjterne ved Elben være tysken parat,
Enker, Enker er de sønderjyske Piger!*

-- Holger Drachmann

*... som i 1877 kom forbi en dansk
soldater-dobbeltgrav i en forhave
i Bøffelkobbøl ved Dybbøl.*

*Den oplevelse blev til dette digt,
som kom med i en bogudgivelse.*

*Graven blev siden forsynet med
gravsten og hegnet med et jerngitter.*

← Holger Drachmanns udgivelse 1877

✓ Hermann Schumanns billede 1879

↓ Ernst Bojesens udgave med trykt ramme 1879

Valgplakat 1920 →

Plakat med runesten +
Dannevirke + Sønderjydske Piger +
kort med sort tryk over navnet
Sønderjylland →→

Et senere koloreret billede ↘

Postkort med "De s..... Piger",
blomster, vers og håndskrevet hilsen ↘↘

Billedfortælling med »De sønderjydske Piger«:

- Forsiden med Bøffelkobbel 4 - hvor der var en træfning i februar, som indleder slaget ved Dybbøl to måneder senere, den 18. april 1864.
- »De sønderjydske Piger« - er et digt, som udløste en folkebevægelse.
- »De sønderjydske Piger« - er en fotooptagelse, som blev brugt og misbrugt i årene 1880 til 1920.
- Minder om skandinavismens folkemøder i 1800-tallet.
- Slesviske kvindedragter i 1800-tallets første halvdel.
- Mine familie-relikter fra vadehavsøen Føhr.
- Et gravmæle på den gamle kirkegård ganske langt borte.
- Kort med hhv. de kongerigske enklaver, afstemningsresultatet i 1920 og Slesvig i 1864.
- Bagsiden med billede fra det sted, hvor slaget ved Dybbøl sluttede ...

Noter med forklaringer:

Denne billedfortælling begynder med at maleren Holger Drachmann (1846-1908) var på rejse i det tabte Nordslesvig. Han kom forbi en dansk soldater-dobbeltgrav i en forhave i Bøffelkobbel ved Dybbøl. Den oplevelse blev til et digt *“De vog dem, vi grov dem / En grav i vor have, ...”*, som indgik i en bogudgivelse *Derovre fra Grænsen* i 1877. To linier i hver af digtets tre vers hylder sønderjyske piger.

I 1879 fik den københavnske forlægger Ernst Bojesen (1849-1925) idéen til at illustrere digtet med et billede af to sønderjyske piger. Det var den flensborgske fotograf Johann Hermann Engelhardt Schumann (1831-?), der tog billedet af de to piger i dragter foran et malet skovbillede - Helga siddende iklædt en dragt fra øen Føhr og Valborg stående iklædt en alsinger dragt. Billedet blev leveret i en trykt ramme med tegning komponeret af Lorenz Frølich (1820-1908), digt af Vilhelm Bergsøe (1835-1911), strofe af Holger Drachmann og noder fra melodi komponeret af Niels Peter Hillebrandt (1815-1885).

Billedet »De sønderjydske Piger« gik viralt i Danmark i slutningen af 1800-tallet. Det blev en folkebevægelse med fædrelandskærlighed, nationalfølelse og nationalisme i højeste gear.

*Ret kan visne. Ret kan ældes.
Ret kan tabes. Ret kan fældes.
Haabet - Haabet lever kun.
Det er det, vi har tilbage
I de mørke Vinterdage,
Haab om Vaarens Solskinsstund.
Vi maa vente, vi maa bie,
I maa lide, I maa tie.
Sænk Jert Hoved - men hold ud!
Endnu skjæbnens Hjul kan vendes,
Endnu Frihedsbavnen tændes,
Ved et Solglimt, sendt fra Gud.*

-- Vilhelm Bergsøe

... noter fortsætter på side 6

Sukkerkop med ”De sønder..... Piger” ↑↑

Fajancetallerken fra prøjsisk fabrik ↑↗

Pudsecreme-reklame ↑

Blå miniplatte fra Søholm Keramik ↗

Gammofonplade-label / sangerbillede / noder til Vexelsang, 1878 →

I juni 1845 ankom over 500 norske og svenske studenter med hjuldampere til København. Her blev de modtaget af de danske studenter, og sammen gik de i optog gennem byens gader, syngende og svingende med faner, skarpt fulgt af nysgerrige og opstemte københavnere.

Nogle af studenterne ønskede et tættere kulturelt og akademisk samarbejde mellem danskere, nordmænd og sven-skere. Men andre ville gå endnu længere. De ville have et politisk forenet Skandinavien – en nordisk magtfaktor. Selvom landene aldrig blev forenet til én stat, så døde den skandinaviske idé ikke. De nordiske lande har knyttet sig tættere sammen kulturelt, politisk og akademisk lige siden. Og meget af det kan føres tilbage til studentermøderne i 1830-erne og 1840-erne.

Efterpå blev der til minde om mødet i 1845 rejst en mindesten uden inskription. Den bliver i dag kaldt “Den skandinaviske Sten” og står i Jægersborg Dyrehave ikke ret langt fra Eremitageslottet. Dengang var der en festplads på stedet.

Nær ved blev “Den slesvigske Sten” rejst i 1861 med inskriptionen: *Intet Danmark uden Slesvig, intet Slesvig uden Danmark. Til Minde om Slesvigernes Besøg den 30. Juli 1861 og den 5. September 1865.*

Den slesvigske sten er blevet renoveret og genindviet i 2020, hvor blandt andet Folketingets formand holdt tale.

Dengang i 1861 deltog 400 sønderjyder i besøget i København, hvor man bl.a. samledes på stedet, og da Sønderjylland var blevet Prøjsisk i 1865, deltog omkring 2000 sønderjyder i et stort folkemøde, hvor bl.a. N.F.S. Grundtvig var taler. Stenen markerer samhørigheden mellem Sønderjylland og Danmark.

»De sønderjydske Piger« blev et symbol på sønderjyders loyalitet over for den danske arv. I en tid, hvor kvinder ikke havde stemmeret og endnu manglede en række borgerlige rettigheder, var »De sønderjydske Piger« med til i 1884 at støtte idéen om at invitere unge sønderjyske piger til at aflægge besøg i København.

Rejsen blev en manifestation af det danske Sønderjylland over for københavnere og en oplevelse for de 300 piger, der var med.

De s Piger
*Jeg elsker Morgenrødens Glans.
Jeg elsker Nattens Stjerne;
Jeg elsker dugget Blomsterkrans
og Havet i det Fjerne.
Jeg elsker Jyllands Hede skøn.
Jeg elsker Sjællands Skove grøn.
Men først og fremmest elsker jeg
- o S dig.*

-- postkortpoesi - uden forfatter

Fra før reformationen og indtil 1864 lå dele af det nordvestligste Slesvig i kongerigets Ribe Stift. Ejendommene blev kaldt “De kongerigske Enklaver”. Mest kendt er godserne Trøjborg og Schackenborg. Manø, Rømø Sønderland og Listlandet på Sild samt Amrum og Føhr Vesterland hørte også med. Enklaverne lå geografisk inde i hertugdømmet

Slesvig, men hørte under Kongerigets Danske Kancelli og Ribe Amt. Enklaverne var underlagt dansk lov ligesom skole- og kirke-ordningerne var danske.

•

Treårskrigen 1848-50 var et af resultaterne af de nationale bevægelser, som blussede op rundt omkring i Europa i kølvandet på Napoleonskrigene. I Danmark kom det til at gå ud over det tysktalende Slesvig-Holsten, der på sin side havde allieret sig med Prøjerne.

Maleren Frederik Christian Lund (1826-1901) deltog som frivillig soldat i krigen og havde sin skitsebog med overalt. Han interesserede sig især for bønderne og deres søndagsklæder i første halvdel af 1800-tallet.

På opfordring og blandt andet støttet af regeringen rejste han efter Treårskrigen rundt i riget for at komplettere sine tegninger. De var efterfølgende grundlaget for udgivelsen af en samling med 31 farvelitografier i 1864.

De originale akvareller blev købt til en svensk samling og litografierne blev hurtigt udsolgt, så der blev lavet et andet oplag i 1890, hvor de originale litografiske stenplader blev brugt.

•

Hertugdømmerne Slesvig og Holsten gik tabt for den danske konge i 1864 og blev annekteret af Prøjsen i 1868. Det tyske Kejserrige blev proklameret i 1871 og havde Prøjsen som den dominerende part. Ærø hørte til Slesvig, men blev i 1864 overført til Kongeriget i bytte for de kongerigske enklaver.

I Danmark blev Hertugdømmerne kaldt for Sønderjylland, hvor Nørrejylland så var Jylland nord for Kongeåen samt Ribe. I 1895 blev det i Tyskland forbudt at kalde Slesvig for Sønderjylland. Så skrev man "De sønder..... Piger" i stedet.

I 1920 blev Slesvig delt, idet Tyskland afstod den nordlige del til Danmark. Enklaverne var blevet nedlagt i 1864. Størstedelen af enklaveområderne blev da genforenet med Kongeriget, mens mesteparten af Nordslesvig aldrig tidligere havde været en del af det danske kongerige! Alligevel har man i eftertiden kaldt Slesvigs deling for Genforeningen.

•

Ditlev Gothard Monrad (1811-1887) startede sit politiske engagement ved et studentermøde. Han var konseilspræsident (statsminister) fra december 1863 til juli 1864, altså størstedelen af krigen i 1864. Krigshandlingerne sluttede i praksis 1. juli med evakuering fra Als af de tilbageværende danske soldater. Monrad blev ufrivilligt afsat som statsminister af kongen ugen efter, den 8. juli.

I december 1865 udvandrede han og familien til New Zealand og slog

... noter fortsætter på side 14

Den slesvigske Sten i Jægersborg Dyrehave i juli 1861. Bagved, en smule til venstre ses Den skandinaviske Sten.

De sønderjydske Pigers besøg i Kjøbenhavn i juni 1884.

Den skandinaviske Sten i Dyrehaven, sidst i 2023. Den er opstillet i forbindelse med skandinaviske studenter's møde i København, 1845. Der er ingen inskription.

Den slesvigske Sten i Dyrehaven, august 2021. "Intet Danmark uden Slesvig, Intet Slesvig uden Danmark / Til Minde om Slesvigernes Besøg den 30 Juli 1861".

*Slesvigske kvindedragter - fra
FC Lund - »Danske Nationaldragter«, 1864.
 – anden udgave, 1890*

→ Dannevirke - #26

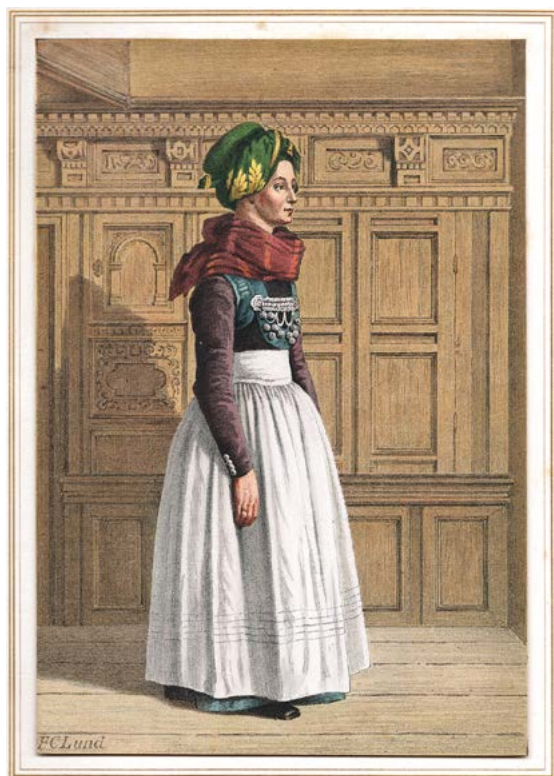
→ → Ostenfeld - #31

↘ Rømø - #27

→ ↘ Ærø - #15

↓ Amrum - #30

↓ Føhr - #29

To småtingsæsker fra ca. 1863. De har tilhørt Engelen Knudsen (1849-1901), Øvenum på Føhr.

Bagved er et portræt af Engelen i nationaldragt ca. 1880.

Føhrpige i nationaldragt - postkort fra Wyk Museum - brugt i 1914.

På skrivesiden underretter min svigerfars morbror sin søster om en familieførøgelse.

Tidligere konseilspræsident D.G. Monrad udvandrede i 1865 til New Zealand med sine børn og deres familier. De slog sig ned i Karere nær Palmerston North, NZ. Til højre ses den jordgamme, de boede i indtil et nybygget træhus var klar i 1867. Ditlev og familie boede her 1867-68, hvorefter sønnen Viggo og hans familie levede der indtil 1885. Huset brændte ned i 1889.
 (-40°.380486, 175°.513501)

*In Loving Memory of
 Ditlev Gothardt Monrad
 Beloved husband of
 Kamma Monrad.
 Died 7th Feb. 1908. Age 41*

*And his wife
 Kamma E. Monrad
 Born Nov. 8th 1870.
 Passed on June 10th 1945*

*-- Terrace End Cemetery,
 Palmerston North,
 NZ i 2004.*

*PS. Gravmonumentets
 Ditlev er søn af Viggo og op-
 kaldt efter sin farfar, D.G.
 Monrad (1811-1887).*

sig ned i Karere nær det nuværende Palmerston North, der ligger i den sydlige ende af Nordøen. Først boede de i et lille lerklinet hus og byggede så et træhus og begyndte at avle køer og får samt eksperimentere med tobak. Monrad fortrød snart nybyggerlivet og drog med hele familien til Wellington for at vende tilbage til Danmark, hvortil han ankom i 1869.

Sønnerne Viggo Monrad (1842-1923) og Johannes Monrad (1849-1915) med deres familier rejste ikke med; men vendte tilbage til Karene for fortsat at drive landbrug. Johannes flyttede til Bunnythorpe lidt nord for Palmerston North; men rejste tilbage til Danmark i 1870 med sin familie. Også Viggo returnerede; men flere af hans børn blev i New Zealand.

I 1920 blev Slesvig delt, idet Tyskland afstod den nordlige del til Danmark. Slesvigerne blev påtvunget delingen, men den nye grænse blev fastlagt gennem folkeafstemninger i de to nordligste zoner. I månederne frem til folkeafstemningerne i februar og marts 1920 blev de berørte områder i Slesvig underlagt *Commission Internationale de Surveillance de Plebiscite Slesvig*, som blev nedsat med hjemmel i Versailles-traktaten der afsluttede 1. Verdenskrig. Kommissionen skulle overtage forvaltningen af de to nordligste afstemningszoner fra de tyske myndigheder og sikre frie, uhindrede og hemmelige folkeafstemninger.

Frits Lilbæk

17.02.2024 - © copyright - Creative Commons: CC BY-NC-SA 4.0

ISBN 978-87-994893-5-0

... egne fotos samt illustrationer og oplysninger
fra Wikipedia, Grænseforeningen, arkiv.dk,
Det Kongelige Bibliotek, Rigsarkivet mv. på internet

Litteratur:

- Inge Adriansen: De sønderjydske piger - fra forlæggerprofit til folkeeje. *Sønderjyske Årbøger* 1988, Historisk Arkiv for Haderslev Kommune.
- *Folkehøjskolens Sangbog*, 14. udg. 1951. Nr. 450a.
- *Kristeligt Dagblad*, 14. feb. 2020.
- Tidsskriftet *TENEN*, 30. årgang nr. 4 - maj 2020.
- Morten Nordhagen Ottosen og Rasmus Glent-høj: *Union eller undergang - Kampen for et forenet Skandinavien*. Gads forlag 2021. ISBN 9788712060611
- FC Lund: *Danske Nationaldragter, anden udgave, 1890*. Digitalt genoptryk ved Frits Lilbæk i 2018. ISBN 978-87-994893-4-3.
- Slægtsudforskning på internet: *Geni - MyHeritage - FamilySearch*.
- www.tinycreek.dk

LEGITIMATIONSSCHEIN — LEGITIMATIONSBEVIS 10723

Hierdurch wird bestätigt, dass der Inhaber dieses Legitimationscheines die durch die Photographie dargestellte Person ist.

Herved attesteres, at Indhaveren af dette Legitimationsbevis er den paa vedhæftede Photographi fremstillede Person.

DIESER SCHEIN GILT ALS PASS. — DETTE BEVIS GÆLDER SOM PAS.

Hierdurch wird bescheinigt, dass

Herved attesteres, at

Karen Marie Kristensen født Jensen

geboren den 14. 12. 1855 in Randerup

født den

wohnhaft in

Henne Gby Henne St.

bosat i

in den Abstammungslisten der Gemeinde (Stadt, Bezirk)

er opført i Afstemningslisterne i

Randerup

unter der Nummer

Kommune (Ey, Distrikt) under Nr. 15

eingetragen ist.

Randerup, den 21. Januar 1920

Vilhelm Matthiesen
Vorsitzender des Abstammungsausschusses.
Formand for Afstemningsudvalget.

Min sviger-oldemor Karen Marie Kristensen var født Jensen i Randerup i 1855 og blev gift med sin fætter i Henne i 1877.

Hun havde stemmeret i 1920 og fik udstedt dette Legitimationsbevis nummer 10723, der er skannet efter en fotokopi.

Det er udstedt i Randerup og underskrevet af Vilhelm Matthiesen - udleveret af sognefogden i Henne den 5. februar. Der er stempler for ind- og udrejse med grænsepassage i Hvidding hhv. 8. og 14. februar 1920. Afstemningsdagen var den 10. februar.

Hun rejste med tog fra Henne station via Bramming til Bredebro (Nørre Nebel banen var blevet klar i 1903). Hvidding var grænsestation på Tønder-banen. Hun har givetvis rejst sammen med sin søster Pouline, som også boede i Henne.

Som stemplerne viser var hun i Slesvig i seks døgn, og søstrene boede formentlig hos deres yngste lillesøster Jenny i Brede, hvor de må have haft hyggelige dage. Hun har nok afgivet sin stemme i Randerup skoles gymnastiksal.

I 1920 må Karen Marie have været 64 år og på billedet ser hun ud til at være i fin form. Hendes ægtefælle kunne ikke stemme, for han var ikke slesvigsk-født.

Efter delingen af Slesvig blev der de følgende år rejst omkring 600 mindesten rundt om i det ganske land. Delingen blev kaldt Genforeningen.

Den største af genforeningstenene i Danmark står ved rådhuset i Holte.

Foroven til venstre er under kronen to "sammenslyngede" våbenskjolde Danmark hhv. Slesvig. Til højre læses: I DEN LANGE NATTEVAGT / OG DET BLODIGE RØDE GRY / HOLDT I UD VED TROENS MAGT / SE NU ER DET DAG PAA NY

Foto i april 2020

Én af de små genforeningssten stammer fra Hans og Hansigne Lorezens gård i Ballum.

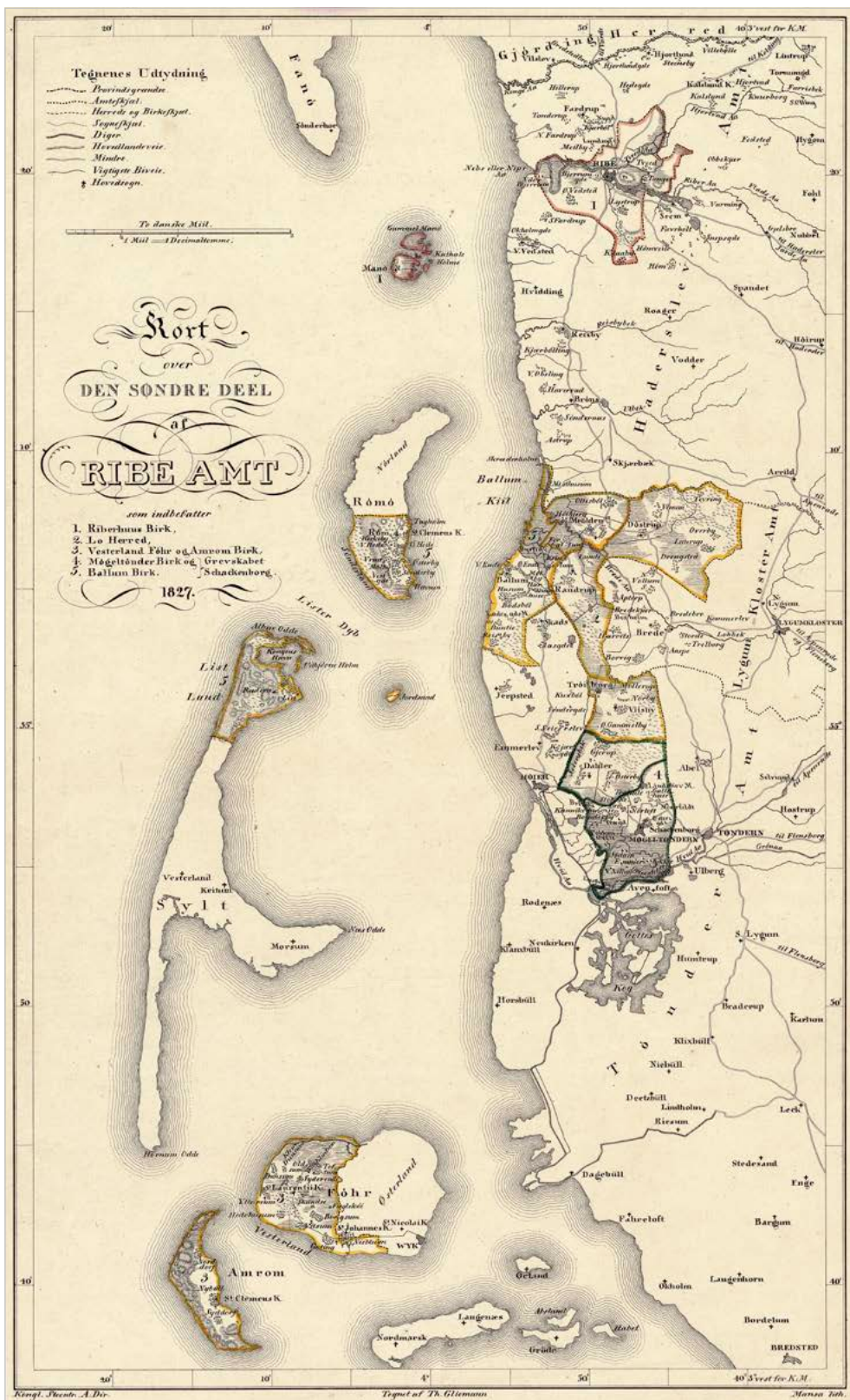
Den er udført af Jens Christensen, en ung mand fra Sild. Under første verdenskrig var han gået under jorden for at slippe for tysk krigstjeneste. Han endte på Lorezens gård, og lavede stenen. Senere rejste han til Colorado i USA.

GUD GAV / OS SEJR / I VOR RET / GENFORENINGEN / 20 JUNI 1920

Stenen står nu i haven ved gården Klægger i Østerende Ballum.

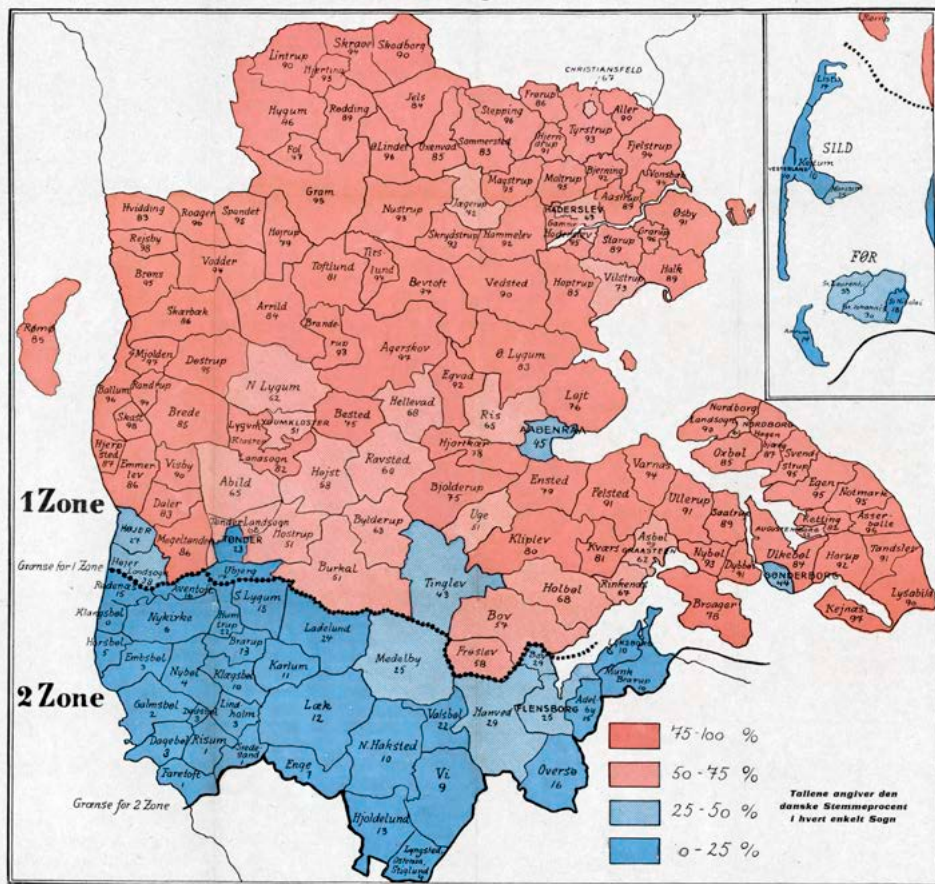
Foto i juli 2021

KORT OVER AFSTEMNINGS-RESULTATERNE I SØNDERJYLLAND

den 10. Februar og 14. Marts 1920

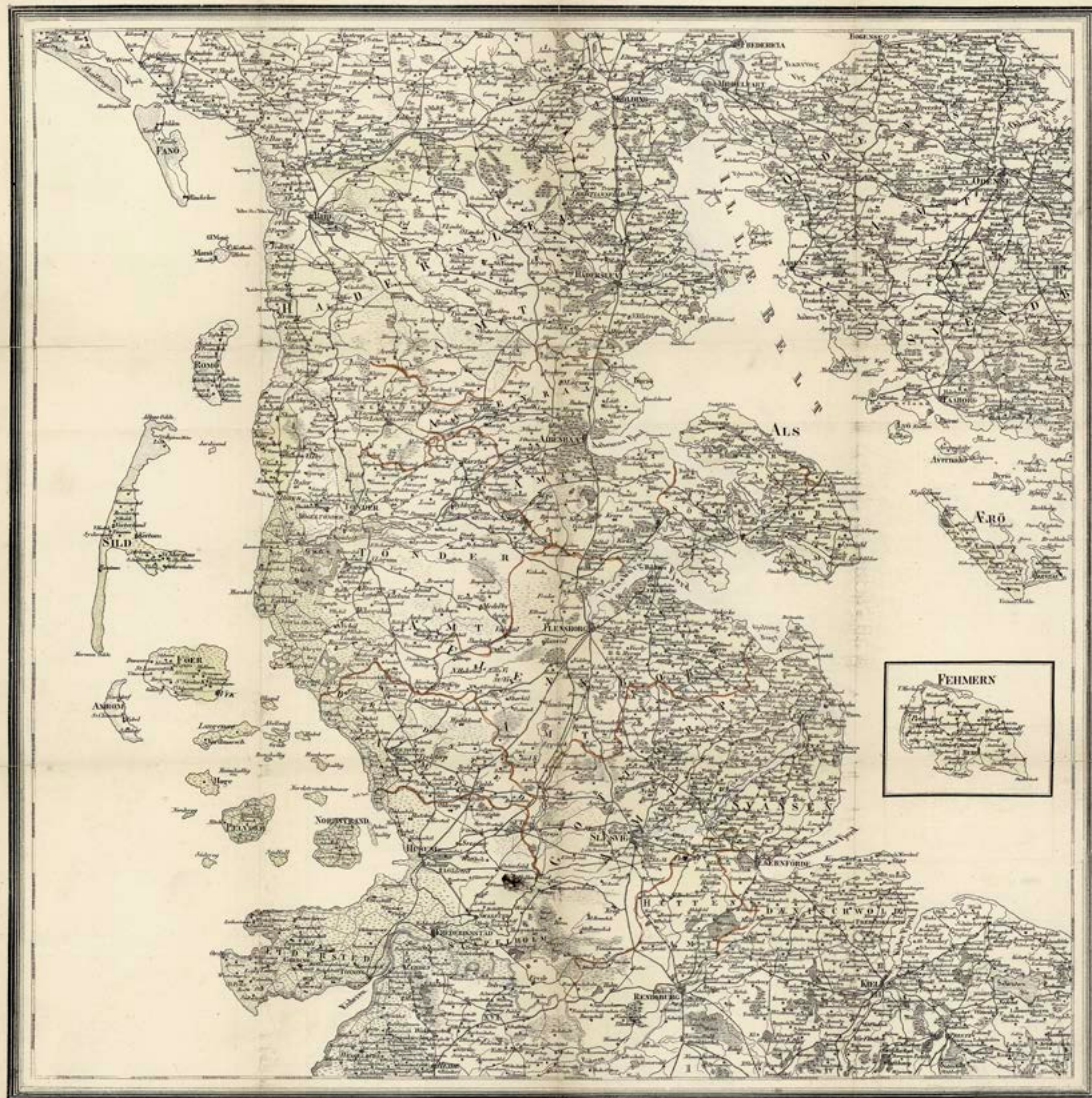

Udgivet af det midlertidige Ministerium for sønderjydske Anliggender 1920

Kopieret af H. Petersen, 1971, Børn- og Ungdomscenter, København

Kort over SLESVIG.

1864

Maaske i den og den

3 Hefte i en gave. Hefte. Hefte.

Denne 1864 i 1864 i 1864 i 1864

ca. 1864-00

1:420,000

Kbk III, 155-0-1864/11

Ved Østerby Bro på Kegnæs var der i 1864 en 120 meter lang anløbsbro ud i Østersøen ved Flensborg Fjords munding. Her blev resterne af den danske hær evakueret med dampskibe den 1. juli 1864. Sekondløjtnant Lauritz Lassen fra 3. Regiment fortæller, at officererne fik en god middag under overfarten til Fåborg! En uge senere afskedigede kongen konsilspræsident D.G. Monrad ...

På dette sted sluttede krigen i 1864; men der var ikke noget som helst at være stolt over, så der er ikke noget mindesmærke. En genforeningssten og en tidligere grænsesten samt en flagstang er det hele. Et falmet skilt har set bedre dage - det er en rundturstavle sat op af Historiecenter Dybbøl Banke.

På den anden side af den smalle kørevej står en stormflodssøjle og minder om stormfloden i 1872. Oktoberstormen i 2023 snuppede mundfulde af sydkysten på Kegnæs. Billedet er fra slut-december 2023 - man kan se, at der er gang i strandens retablering!

